

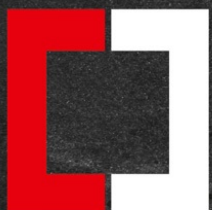
Břetislav Ditrych

Proti Rudému baronovi

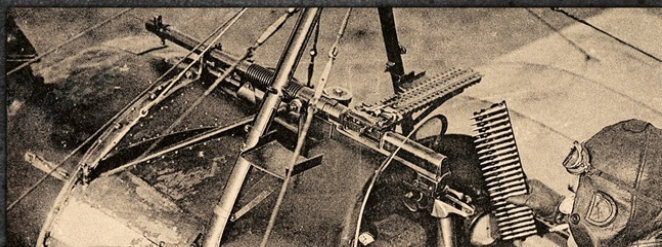
Piloti a letecká esa první světové války

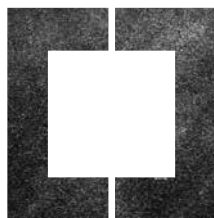
EDICE

MAGNETKA

EDICE

MAGNETKA

E

Břetislav Ditrych

Proti Rudému baronovi

Piloti a letecká esa první světové války

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Ediční rada Edice Magnetka

prof. PhDr. Radek Fukala, Ph.D. (Univerzita J. E. Purkyně Ústí nad Labem)

doc. PhDr. Jan Halada, CSc. (FSV UK, Institut komunikačních studií)

PhDr. Jan Koura, Ph.D. (FF UK, Ústav světových dějin)

PhDr. Miloslav Martínek, CSc.

Mgr. Jaroslav Kříž, Ph.D. (Městská knihovna Antonína Marka v Turnově)

JUDr. František Čermák

Copyright © Břetislav Ditrych, 2024

Cover art © Lukáš Tuma, 2024

Photos © airwar.ru, Bibliothèque national de France, Library of Congress,
New York Public Library, Wikimedia Commons, sbírka ČsOL, 2024

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2024

ISBN 978-80-278-0188-6 (print)

ISBN 978-80-278-1427-5 (ePub)

ISBN 978-80-278-1428-2 (mobi)

ISBN 978-80-278-1429-9 (pdf)

OBSAH

VELKÁ VÁLKA	11
1914	11
1915	16
1916	24
1917	28
1918	33
RUDÝ BARON	40
KDO SEŠTŘELIL RICHTHOFFENA.....	61
OREL Z LILLE	70
VÍTĚZSTVÍ, TRIUMFY, VÍTĚZSTVÍ!.....	75
PROTI RUDÉMU BARONOVÍ.....	83
HLEDÁM ODVÁŽNÉ A SPOLEHLIVÉ MUŽE	91
STRÁŽNÝ VERDUNU A LETECKÉ ESO CHARLES NUNGESSER.....	117
STARÝ KAREL.....	145
BOUŘLIVÉ NEBE NAD VERDUNEM A MARCEL BRINDEJONC DES MOULINAIS.....	162
DALŠÍ TŘI SLAVNÍ.....	179
NEZNÁMÝ JULES ABEL A PAŘÍŽSKÝ KANON	187

ZA CÍSAŘE PÁNA.....	197
TENKRÁT NA VÝCHODĚ.....	213
V ŘADÁCH LEGIÍ.....	223
LETECKÁ ESA VELKÉ VÁLKY.....	226
 PRAMENY A LITERATURA.....	 228
Archivní prameny.....	228
Monografie.....	228
Časopisy.....	229
Internetové zdroje.....	229

Letecká esa, to jsou hoši, co dokážou být v případě potřeby a ve správný čas na správném místě.

Hodně záleží i na štěstí.

Naši byli dobří piloti, vynikající stíhači, ale je mezi nimi hodně těch, kteří nesesestřelili žádné německé letadlo.

Americký pilot William Lambert,
který sestřelil 22 německých strojů

Dopoledne 28. června 1914 zastřelil devatenáctiletý bosenský Srb Gavril Princip dvěma ranami z pistole arcivévodu Františka Ferdinanda a jeho ženu. Evropa, rozdělená na Trojdohodu (Francie, Velká Británie, Rusko) a Trojspolek (ústřední mocnosti – tj. Německo, Rakousko-Uhersko a Itálie) se chystala na válku. Na konci července ji vyhlásilo Rakousko-Uhersko Srbsku a 12. srpna vpadla císařská a královská armáda na srbské území.

Prvního srpna večer předal německý velvyslanec v Rusku na ministerstvu zahraničí dokument s vyhlášením války, 3. srpna vyhlásilo Německo válku Francii. Den nato vstoupili němečtí vojáci na území Belgie a Velká Británie vyhlásila válku Německu.

Začala válka, která dostane označení první světová. Mnozí vedoucí představitelé bojujících zemí předpokládali, že skončí do Vánoc, nejpozději Velikonoc příštího roku. Trvala však do 11. listopadu 1918 a přinesla smrt či zranění milionům vojáků a civilistů.

*Atentát na arcivévodu Františka Ferdinanda a jeho ženu
na dobové ilustraci.*

VELKÁ VÁLKA

1914

Na začátku války bylo ve výzbroji bojujících zemí asi 700 letadel, z toho v Německu 232, Rakousku-Uhersku 65, v Rusku 244, ve Francii 156 a v Anglii 56. Byly to jednomotorové, jedno nebo dvoumístné stroje, hlavně dvouplošníky s maximální rychlostí 90 až 130 kilometrů za hodinu, nosností 150 až 300 kilogramů a s délkou letu dvě až čtyři hodiny. V Rusku, Anglii a Francii, později v Itálii a Spojených státech, byly používány většinou francouzské rotační motory o výkonu 50–80 koňských sil, letectvo Německa používalo silnější motory chlazené vodou. Zpočátku sloužila letadla pouze pro průzkum, dříve prováděný jezdeckem, k řízení dělostřelecké palby byly využívány především pevně upoutané balony. Jen pro srovnání – k průzkumu do hloubky 100 kilometrů potřebovali jezdci na koních několik dní, osádce letadla stačilo několik hodin. Zprávy letci předávali velitelství buď osobně, jindy je shazovali z letadla ve zvláštním pouzdře, vystřelovali rakety, někdy stačil jen domluvený pohyb stroje.

Dne 26. července 1914 proběhla u sochy města Štrasburku na Place de la Concorde a u rakousko-uherského velvyslanectví v Rue Varenne manifestace Čechů žijících v hlavním městě proti rakouské monarchii. O necelý měsíc později, přesně 22. srpna, se konal v pařížské Invalidovně slavný hromadný odvod českých dobrovolníků do Cizinecké legie. Druhý den muži odjeli k výcviku do Bayonne v jižní Francii. Rota Nazdar, první česká národní jednotka, tam vznikla 31. srpna 1914

Demonstrace Čechů proti Rakousko-Uhersku v Paříži. Čelem k objektivu je zachycen budoucí legionář a letec Vilém Stanovský.

a byla zařazena jako 1. rota praporu C II. pochodového pluku 1. pluku Cizinecké legie. Měla 250 mužů rozdělených do čtyř čet a velel jí francouzský kapitán Marie Léon Joseph Sallé. Cvičili se starými puškami, opakovacemi, modelem z roku 1886. Osudy roty Nazdar si zaznamenával pařížský Čech Josef Antoš. Také byl zpočátku optimistický: „Všeobecně se soudí, že válka nepotrvá déle 3 měsíců, nejdéle tak do Vánoc. Neradi bychom podepisovali na delší čas, abychom nemuseli pak dosluhovat.“

Německé jednotky vpadly 4. srpna do Belgie, jejich cílem byla Francie a Paříž. Němci doufali, že porazí Francii během šesti dnů. Soustředění německých vojsk u belgických hranic hlásili už předtím francouzští piloti, ale velení armády jejich zprávám nedůvěřovalo. Velká Británie vyhlásila válku Německu. O deset dní později vstoupili Němci do Bruselu. Ráno 25. srpna shodila vzducholod Zepelin několik pum na Antverpy. O život přišli první letci, nebylo to však v přímém souboji. Německý nadporučík Jachnow sloužil jako pilot v tureckých službách za první balkánské války (1912). Zabil se při

leteckém neštěstí v severní Francii, francouzský seržant Bridou se zřítíl při návratu na základnu, anglický podporučík Skene s mechanikem Barlowem se zřítíli při letu z Francie u Doveru.

Dne 22. srpna 1914 byli německými děly sestřeleni dva britští letci – poručík Waterfall a podporučík Bailey. Vydali se na průzkumný let do oblasti Monsu a Soignies v Belgii. Po bitvě u Monsu musely britské a francouzské jednotky ustoupit k řece Marně. Nad Paříží se objevilo německé letadlo, které shodilo několik pum a letáky oznamující porážku francouzské a ruské armády. Po měsíčním nepřetržitém postupu se německá armáda dostala 3. září až do vzdálenosti pouhých 40 kilometrů od Paříže. Hlavnímu městu hrozilo vážné nebezpečí.

Bitva na Marně začala 5. září a trvala čtyři dny. Zúčastnilo se jí 1 275 000 německých, 1 000 000 francouzských a 125 000 britských vojáků. Cílem anglo-francouzských sil bylo zastavit postup německých jednotek a přejít do protiútku. To se podařilo. Němci byli nuceni ustoupit za Marnu a o několik dní později za řeku Aisne. Do Paříže se sice nedostali, ale snažili se proniknout k belgickému a francouzskému pobřeží. A boje na západní frontě trvaly další čtyři dlouhé roky. Ve stejné době, tedy v září 1914, byla rakousko-uherská armáda v Haliči donucena ustoupit před Rusy.

První letecký nálet na Německo podnikli Britové 22. září. Jejich stroje zaútočily na hangáry vzducholodí u Kolína nad Rýnem a Düsseldorfu.

V Haliči postoupila ruská armáda hluboko na rakousko-uherské území.

Nad Francií, v Jonchery nedaleko Remeše, došlo 5. října 1914 k historicky prvnímu vzdušnému souboji. Dva francouzští letci, pilot Joseph Frantz a mechanik Louis Quénault, na dvoumístném stroji Voisin s tlačnou vrtulí sestřelili kulometem Hotchkiss německý stroj Aviatik B.I s dvoučlennou osádkou, který se vracel do svých linií. Řídil ho dvacetiletý pilot Wilhelm Schliechting, čtyřiadvacetiletý poručík Fritz von Zangen byl pozorovatelem. V té době ještě piloti shazovali

na pěšáky ocelové šipky nebo vrhali granáty, Frantz si však na svůj stroj namontoval kulomet. „Přiblížil jsem se k Aviatiku a byl nad ním asi 200 metrů, to mi dovolovalo slétnout střemhlav, získat rychlost a dostat se do zad. Myslím, že mě vůbec neviděl,“ popsal Frantz krátce svůj úspěch. „Po pár stech metrech jsem přistál na strništi. Musím přiznat, že jsem byl dojatý, zatím jsem neviděl mrtvé piloty...“ Jedna střela trefila německého pilota do krku, druhá způsobila výbuch motoru a letadlo se v plamenech zřítilo do francouzských linií. Seržant Frantz, který už byl nositelem Vojenské medaile, byl jmenován Rytířem Čestné legie; Quenault dostal Vojenskou medaili. „Vojáci na zemi mohli pozorovat letecké souboje – fantastickou epizodu moderní války,“ napsal 24. října list *L'Illustration*. Účinnost ocelových šipek

Joseph Frantz a mechanik Louis Quénault na dvoumístném stroji Voisin sestřelili německý stroj Aviatik. První vzdušný souboj na dobové malbě.

byla nevelká, na živé cíle je vrhali Francouzi, Angličané i Rusové. Jeden konec byl ostrý, druhý rozšířený. V ruské armádě navrhl „létající střely“ V. A. Slesarov, byly dlouhé 10 cm a vážily 16 gramů, měly aerodynamický tvar a velkou průraznost. Do letadla jich piloti brali několik set.

Anglický poručík Reginald Marix bombardoval 8. října znovu hangáry vzducholodí u Düsseldorfu. Z Antverp vzlétl letoun Sopwith Tabloid, dostal se nad hangáry vzducholodí u Kolína nad Rýnem a zničil nový Zeppelin LZ 25 (Z.XI). O týden později pronikli Němci do belgického přístavu Ostende. Střídavě bylo obsazeno město Yprry.

Dne 23. října 1914 odjel prapor C s rotou Nazdar do Champagne. Po krátkém období v záloze zaujala rota postavení v zákopech nedaleko obce Verzenay u Remeše. Tam získali dobrovolníci první zkušenosti ze zákopové války.

Zpráva z východní fronty: Německé jednotky postupují na polském území, dříve zabraném Ruskem, až k Lodži. Turecko vyhlásilo válku mocnostem Dohody, Spojené státy zatím zachovávají neutralitu.

Z letiště ve francouzském Belfortu vzlétly 21. listopadu čtyři britské letouny Avro 504 k prvnímu dálkovému náletu. Budou bombardovat hangáry vzducholodí u Friedrichshafenu na břehu Bodamského jezera. Každé letadlo nese pouze čtyři pumy. Výsledek byl spíše pohružkou – jedna vzducholoď byla poškozena, jedno letadlo muselo nouzově přistát.

O dva dny později, 23. listopadu, vznikl první francouzský oddíl bombardovacích letadel.

Začátkem prosince byla první německá letadla vybavena rádiovým zařízením. Při přeletech nad francouzskými liniemi mohl pozorovatel podávat morseovkou zprávy o rozmístění dělostřelectva a přesunech vojáků.

Prvního prosince obsadilo rakousko-uherské vojsko Bělehrad, za čtrnáct dní však Srbové dobyli své hlavní město zpátky.

„Dnes byl zabit nejmladší člen naší setniny,“ poznamenal si Josef Antoš, „sedmnáctiletý číšnický učeň Lumír Březovský. Byl střelen kulí do prsou a dlouho nemohl zemřít. Oči měl otevřeny a dlouho volal svoji maminku. Jest to hrozné, teprve nyní člověk vidí, jak ukrutnou věcí je válka.“

1915

Vůbec první nálet na Británii uskutečnili Němci 19. ledna. Dvě vzducholodě LZ 24 (L.3) a LZ 27 (L.4) přelétly Severní moře, svržené pumy způsobily smrt šesti civilistů. Angličtí piloti nezůstali pozadu – o čtyři dny později svrhli ze dvou letadel osm pum na německou ponorku v přístavu Zeebrugge.

Dne 17. března mířila vzducholod' LZ 26 (Z.XII) nad Anglii, ale pro špatné počasí shodila pumy na Calais.

Na východní i západní frontě boje pokračovaly. Začátkem dubna 1915, před druhou bitvou u Artois, byla česká rota Nazdar přesunuta do blízkosti města Arras. Cílem společného útoku francouzských a českých vojáků 8. května 1915 bylo překonat hustou zákopovou síť nepřítelů a dobýt hřeben zvaný Falaise de Vimy. Po obvyklé dělostřelecké přípravě vyrazili příslušníci rot Nazdar do útoku v čele celého 33. armádního sboru. Postup rot nezastavily ani první padlí a svůj úkol vojáci beze zbytku splnili. Celkové ztráty však byly značné – z 250 důstojníků a mužů jich 42 padlo a téměř sto bylo zraněno. Čeští dobrovolníci byli zmíněni v rozkazech, někteří dostali vyznamenání. Zúčastnili se pak – už jen jako četa – například i ofenzivy na řece Sommě v červenci 1916.

V březnu byl zahájen námořní útok na Dardanely, který měl otevřít novou frontu, porazit tureckou armádu a pomoci Rusku. Turecko se bránilo opevněním poloostrova Gallipoli. Koncem dubna se na poloostrově vylodily anglické, francouzské a australské jednotky.

Spojenci očekávali brzké a snadné vítězství. Spletli se. Otevřený boj se změnil na dlouhou a krutou zákopovou válku.

Na východní frontě zatlačovali Rusové Rakušany za Karpaty. Zastavit je měla 1. května 1915 velká rakousko-německá ofenziva. Jejím cílem bylo trvale obsadit karpatské průsmyky. Rusové byli zahnáni k Varšavě a pevnosti Přemyšlu. Německé a rakousko-uherské jednotky haličskou pevnost dobyly zpět poté, co ji Rakušané po pětiměsíčním ruském obležení v březnu ztratili.

Na západní frontě zahnali Němci plynovými útoky Brity zpátky až na okraj Yprů. V následující bitvě měli mnohem větší ztráty Britové a Kanaďané. Koncem května padly tisíce francouzských vojáků v bojích u Notre Dame de Lorette.

Němci se celkem oprávněně domnívali, že mají po posledních úspěších převahu jak na východní, tak i na západní frontě a mohli by dosáhnout klíčového průlomu.

Poslední květnový den přelétla nad Londýnem opět německá armádní vzducholod' Zeppelin LZ-38. Shodila zápalné pumy a granáty, sedm obyvatel města zahynulo. Na pomalý a zranitelný vzdušný koráb se pokusilo zaútočit devět letadel, ale bez výsledku. Jeden stroj se zřítil a pilot zahynul. Podobné nálety sice neznamenal velké ztráty, vyvolávaly však neklid, strach a paniku.

V neděli 6. června mířily vzducholodě LZ 37, LZ 38 a LZ 39 na Calais. Podporučíku Reginaldu Warnefordovi se podařilo z letounu Morane-Saulnier Type L Parasol shodit pumy na LZ 37; její hořící vrak spadl na předměstí Gentu. Za tento úspěch obdržel Viktoriin kříž a od Francouzů Řád Čestné legie. Warneford zahynul již 17. června ve stroji Henry Farman.

Ještě předtím, 23. května, vyhlásila Itálie válku Rakousku-Uhersku, a připojila se tak k Británii, Francii a Rusku. Byla otevřena sedmá fronta. Pro přehled shrňme dosavadní: východní fronta, západní, jižní, nebo také rakousko-srbská, kavkazská, gallipolská a mezopotamská.

*Warnefordovo vítězství nad vzducholodí Zeppelin na kresbě
z dobového časopisu The War Illustrated.*

Na Gallipoli pokračují boje mezi spojeneckými silami a Turky, útoky střídají protiútoky. Padlých mužů byly tisíce na každé straně. Turci udrželi strategicky důležité výšiny.

V bitvě u Artois ztratili francouzské jednotky na 18 000 mužů. Bojové linie se střídavě posouvaly, často jen o stovky metrů. Téměř neustálá dělostřelecká palba a střety v zákopech způsobovaly velké ztráty na obou stranách.

Koncem června dobyli rakouští vojáci zpět Lvov. Dne 5. srpna vstoupily jednotky německé armády do Varšavy a postupovaly dál na východ. Postupně dobyli litevská města Kaunas a Vilnius.

Nálety německých vzducholodí na Londýn pokračovaly. Nepůsobily sice velké ztráty, pro obyvatele města byly však stále zneklidňující. Proto Británie požádala náčelníka francouzského generálního štábu generála Maurice Pellého o urychlené dodání protiletadlových děl ráže 75 mm, umístěných na obrněném autě. Snad pomohou.

Dne 25. září byla zahájena spojenecká ofenziva na západní frontě. Francouzi úspěšně zaútočili na německé zákopy v Champagni, zato Britové u Loosu zaznamenali značné ztráty.

Francouzský spisovatel a světoběžník Blaise Cendrars (otec byl Švýcar a matka Skotka) publikoval s přáteli 29. července 1914 výzvu k cizincům žijícím ve Francii, aby vstoupili do dobrovolných sborů. Byli zařazeni do Cizinecké legie. Cendrars se zúčastnil bojů v Champagni a 26. září byl těžce zraněn a přišel o ruku. Stručný úryvek z jeho textu *V tichu noci* dokresluje atmosféru na frontě: „Zákopy byly vyztužené, kulometná hnízda úžasně kamuflovaná, palebná postavení řádně opevněná, chytře rozmístěná baterie malých zákopových děl nebo moždířů byla rozestavena za nejbližším hřebenem, dobře kryté pětasedmdesátky zrádně z boku kryly zubatinu v první linii. Celé postavení bylo prošpikováno léčkami, přecpáno zátarasy a španělskými jezdci a síť ostnatých překážek, nad pomýšlení hustá, sahala do veliké hloubky...” Cendrars zmiňuje obavy z podkopů pod vlastními zákopy,

*Australští vojáci vybavení plynovými maskami během druhé bitvy
u Ypres na jaře 1915.*

do nichž se nepřítel snažil umístit silnou nálož, a vyhodit tak celý úsek do povětří, a popisuje konec kamaráda van Leese, který koncem září „zahynul tou nejstrašnější smrtí, jakou jsem kdy na bojišti viděl. Když jsme totiž vyrazili k útoku, byl zasažen dělostřeleckým granátem a já jsem viděl, viděl jsem to na vlastní oči, které ho sledovaly ve vzduchu, viděl jsem, jak tento krásný legionář byl prudce uchopen, zmačkán, vysát, a viděl jsem, jak jeho zkrvavené kalhoty padly na zem prázdné, zatímco strašlivý výkřik bolesti, který vydal tento muž zavražděný ve vzduchu neviditelnou příšerou zahalenou do žlutého mračna, byl ještě hrůznější než samotný rozprask granátu, a slyšel jsem ten křik, který trval ještě pěknou chvilku po tom, kdy na cucky rozervané tělo už neexistovalo. Kromě těch prázdných kalhot jsem z van Leese nic jiného nenašel; nebylo tedy ani co pohrůžít.“

K dosud největšímu náletu francouzských letadel na Německo došlo 26. září 1915. Útoku na chemickou továrnu v Ludwigshafenu, který byl dlouho a do nejmenších detailů připravován, se zúčastnilo 18 bombardérů. Každý z nich měl palivo pro sedm hodin letu. Pro silný vítr byl start několikrát odložen. Konečně ve tři hodiny ráno piloti vzletli. Byli vybaveni podrobnými mapami i fotografiemi. Museli překonat několik překážek. Nejdříve se s těžkým nákladem pum dostat do výšky 1500–1800 metrů a přelétnout téměř celou nepřátelskou frontu. Stálým nebezpečím byla střelba protiletadlových děl a německá letadla. Nějaký čas je oslepovalo vycházející slunce. Sestoupili do údolí Rýna a pokračovali směrem k Mannheimu, letěli v malé výšce nad lesy, aby nebyli spatřeni a nebyla hlášena jejich přítomnost. Po třech hodinách letu uviděli nedaleký cíl. Rozsáhlé objekty rozeznali podle kouře z komínů. Továrna BASF na levém břehu Rýna (*Badische Anilin und Soda Fabrik*) dodávala před válkou především anilinové barvy (měla mimochodem pobočku v Neuville-sur-Saône u Lyonu), pak vyráběla velké množství dusičnanů potřebných k výrobě výbušnin. Až dvě třetiny výbušnin užívaných německou armádou pocházely právě odtud,

proto bylo tak důležité její provozy zničit, nebo alespoň poškodit, a nadlouho tak omezit výrobu.

Asi dva kilometry před cílem se letci rozdělili na dvě skupiny, jedna směřovala k Oppau, druhá k mateřskému závodu v Ludwigshafenu, a během čtvrt hodiny shodili více než tunu pum. Sloupy dýmu, výbuchy a plameny potvrzovaly úspěch akce. Francouzské bombardéry musely unikat prudké palbě ze země, skupina přišla o jeden stroj, řízený pilotem De Goysem, který byl sestřelen palbou ze dvou upoutaných balonů. Ostatní změnili zpáteční trasu a vyhnuli se tak střelbě z protiletadlových stanovišť, která už byla v pohotovosti a očekávala, že se budou vracet stejnou cestou.

Pět německých vzducholodí provedlo 13. října nejtěžší nálet na Británii za celou válku. Shodily celkem 186 pum na Londýn a přilehlé hrabství, 76 civilních osob zahynulo. Obyvatelé Londýna se znovu ptali: proč nás nedokáže ochránit protiletadlové dělostřelectvo?

Srbové ustoupili 7. října před rakousko-německými vojsky z Bělehradu. Rakušané pak vtrhli do Černé Hory a Bulhaři napadli Srbsko. Ústřední mocnosti dostaly nového spojence.

Na západní frontě nic nového – pokračují prudké boje. Vojáky trápí zima, déšť a nemoci. Pokud ještě žijí.

Německá vojska obsáhla celou část Polska, předtím zabranou Ruskem. Začala evakuace anglických, australských, novozélandských a francouzských vojáků z poloostrova Gallipoli. Turecko triumfovalo.

Závěrem roku 1915 se nikdo neodvážil odhadnout další trvání války, která měla skončit o Vánocích roku 1914. Ale tehdejší legendární příměří na západní frontě se už neopakovalo. Palba pokračovala i o svátcích.

Ruská ofenziva na východní frontě úspěšná nebyla. Shrnuto: ústřední mocnosti, tedy Německo a Rakousko-Uhersko, měly na konci roku 1915 převahu.

Bombardování Antverp vzducholodí.

1916

Posledního lednového dne roku 1916 zaútočilo na Anglii přes Severní moře devět vzducholodí. Jedna se při návratu zřítila do moře a šestnáct členů posádky zahynulo.

Němci připravovali útok na opevněné město Verdun, který 21. února obvyklou dělostřeleckou přípravou skutečně zahájili. Připojilo se k němu i 168 průzkumných letadel. Obraně pevností velel generál Phillippe Pétain. V těžkých bojích a střídavých útocích padly desetitisíce mužů na obou stranách.

Britové připravovali ofenzivu na řece Sommě.

Nálety německých vzducholodí na Anglii pokračovaly. Opět splnily svůj účel – vyvolat obavy a strach.

Ve Francii vznikla letka amerických dobrovolníků jménem *Lafayette*.

Britští vojáci v zákopech ve zničené krajině během bitvy na Sommě.

Zatímco Brusilovova ofenziva začátkem června proti rakouským vojskům na východní frontě byla úspěšná a Rusové obsadili nejvýchodnější rakouskou (dnes ukrajinskou) metropoli Černovice, na západní frontě padla pevnost Vaux do rukou Němců.

Francouzská letadla bombardovala při náletu 22. června Karlsruhe. U Verdunu byl německou stíhačkou sestřelen americký poručík Balsey. Pád přežil bez zranění.

Před plánovaným francouzsko-britským průlomem fronty na Sommě začala na dvacetikilometrovém úseku dělostřelecká příprava. Německým vojskům však nezpůsobila vážnější škody. Samotná bitva na Sommě byla zahájena 1. července 1916 na frontě široké 42 kilometrů. Ztráty byly mimořádné, už první den padlo přes 20 000 britských vojáků. Státisíce dalších mužů na obou stranách nebylo možné identifikovat. Německá armáda ztrácela počáteční převahu a sílu. Ale boje se protáhnou až do zimy.

V zákopech mezi Flandry a Vogézami stál na západní frontě proti Cendrarsovi osmnáctiletý student učitelského ústavu Erich Maria Remarque. Také se dočká konce války a napíše slavný román *Na západní frontě klid*. Ne, klidná fronta samozřejmě nebyla. Píše: „Nikdo by nevěřil, že v této rozryté poušti ještě mohou být lidé; ale teď se ze zákopů všude noří přílby, a padesát metrů od nás už je kulomet v palebném postavení a hned také začíná štěkat. Drátěné překážky jsou roztrhané na cucky. Nicméně ještě trochu zdržují. Vidíme útočící postavy, jak se k nám blíží. Naše dělostřelectvo je kropí. Kulometry řehťají, pušky praskají. Ti odnaproti se propracovávají kupředu... Poznáváme sešklebené obličejy, ploché přílby, jsou to Francouzi. Když dobíhají ke zbytkům drátěného zátarasu, mají už znatelné ztráty. Kulomet vedle nás jim pokosil celou jednu řadu; pak se kulometu zasekl pás a útočníci se blíží. Vidím jednoho z nich, jak se zvednutým obličejem padá do ostnatého drátu. Tělo se hroutí, ruce zůstávají viset, jako by se chtěl modlit. Pak tělo úplně odpadá a v drátech visí jenom

ustřelené ruce s pahýly paží... Stala se z nás nebezpečná zvířata. Nebojujeme, jenom se bráníme vlastní zkáze. Granáty neházíme na lidi, na lidi v tu chvíli nemyslíme – tam odnaproti se za námi žene běsnící smrt, má ruce a přílby, po třech dnech jí můžeme poprvé pohledět do tváře, po třech dnech se jí můžeme poprvé bránit, máme šílený vztek, že už neležíme bezmocně čekající na popravišti, můžeme ničit a zabíjet, abychom se zachránili a pomstili... Všude cvakají štípací kleště, rachotí prkna, házená přes zátarasy, skáče úzkými průchody do zákopů... házíme do krytů svazky ručních granátů, země sebou škube, rachotí, dýmá, sténá, klopýtáme přes kluzké cáry masa, přes měkká těla, padám do roztrženého břicha, na němž leží nová, čistounká čepice francouzského důstojníka.“

Na východní frontě se Rusům dařilo vytlačovat Němce a Rakušany na západ, i jejich postup byl však doprovázen vysokými ztrátami.

Na soluňské frontě zaútočilo v polovině srpna 18 000 Bulharů na spojeneckou frontovou linii u Floriny, za měsíc ji ruští a francouzští

Britský tank Mark I během bitvy na Sommě v září 1916.

vojáci dobyli zpět, Italové zahájili na své frontě ofenzivu proti Rakušanům.

Koncem srpna vyhlásilo Rumunsko válku Rakousku a jeho vojáci vstoupili do Sedmihradska. Za necelý měsíc se museli vrátit.

Na Sommě Spojenci 15. září nasadili poprvé novou zbraň – tanky.

Dne 2. září podnikli Němci největší nálet vzducholodí na východní Anglii. Ze šestnácti obrů přeletělo deset Severní moře a v noci se objevily nad Londýnem. Vzducholod' Schütte-Lanz SL 11 po krátkém pronásledování sestřelil palbou z kulometu Lewis z letadla B.E.2c poručík William Leefe Robinson. Za několik dní se konal pohřeb 16 obětí s vojenskými poctami. Veřejnost přijímala pocty obtížně a s rozpaky – máme snad zapomenout na oběti jejich bombardování? Jednadvacetiletý Robinson se stal národním hrdinou a byl vyznamenán Viktoriíným křížem. O čtrnáct dní později sestřelil po vzdušném souboji s britským pilotem podporučíkem Lionelem Morrisem a pozorovatelem poručíkem Reesem nad západní frontou svůj první letoun baron Manfred von Richthofen.

Dalších sedm německých vzducholodí letělo nad Anglií 1. října, Zeppelin LZ 72 sestřelil poručík Wulstan Tempest, celá posádka zahynula. Stejný počet vzducholodí se nad Londýnem objevil i 27. listopadu. Dvě byly zničeny zápalnými střelami britského pilota. O den později shodil německý letoun několik pum na čtvrt Kensington.

V listopadu 1916 začala na Sommě a u Verdunu poslední bitva. Za dosavadních pět měsíců bojů tu padl na obou stranách téměř milion mužů. Strašné, až neskutečné číslo. Verdun zůstal v rukou Francouzů, kteří pak 15. prosince zahájili mohutný a úspěšný útok na německé sevření pevnosti.

Ani v závěru roku 1916 nebylo přijato vánoční příměří.

Už se tomu nikdo nedivil.

Přinese následující rok 1917 mír a ukončí dosud nerozhodnou válku? ptali se lidé na celém světě – v zákopech i v zázemí, v Evropě i v zámorí.

1917

Do války už bylo zapojeno dvanáct evropských států. K Dohodě patřilo Rusko, Anglie, Francie, Itálie, Japonsko, Portugalsko, Srbsko, Belgie a Rumunsko, přičemž v britských řadách bojovali Australané, Novozélandané, Indové, Jihoafričané, vojáci ze Západní Indie a z Kanady. Ústřední mocnosti tvořilo Německo, Rakousko-Uhersko, Turecko a Bulharsko.

V Moskvě vypukla v březnu první revoluce, podle tehdejšího kalendáře nazývaná Únorová, svrhla cara a vytvořila Prozatímní vládu.

Na západní frontě kanadský pilot Billy Bishop sestřelil svůj první letoun, celkem zaznamenal 72 sestřelů. Velitelé armád připravovali další spojeneckou ofenzivu. Začala o Velikonocích.

Během bitvy u Arrasu ztratilo britské letectvo 131 strojů a 316 letců. Průlom fronty se Spojencům nepodařil, Němci si udrželi převahu i ve vzduchu, přesto museli brzy ustoupit.

Začátkem dubna 1917 se již kapitán a velitel letky William Robinson, který sestřelil před několika měsíci u Londýna vzducholoď Zepelin, střetl s letkou Jasta 11 Manfreda von Richthofena. Angličané letěli na pěti nových dvoumístných letadlech Bristol F.2A vybavených dvěma synchronizovanými kulomety, Němci na Albatrosech D.III. Výsledek? Z pěti anglických strojů byly čtyři sestřeleny, jeden se vrátil na základnu těžce poškozený. Kapitán Robinson se dostal do zajetí.

Byl to začátek takzvaného krvavého dubna, kdy Spojenci ztratili desítky letadel. Sám Richthofen jich během necelého měsíce sestřelil 21. Němci měli i díky taktice ve vzduchu převahu.

Do Francie přijeli první vojáci amerických bojových jednotek 26. května. Velitelem amerických ozbrojených sil byl generál John J. Pershing.

Ze dvou letišť v Gentu v okupované Belgii odstartovalo 25. května odpoledne směrem na Londýn 23 německých bombardovacích letadel

Příprava bombardéru Gotha G.IV k dalšímu náletu.

Gotha. Nad anglickou pevninu však dolétly jen dva stroje, ale svržené pumy způsobily větší ztráty než předchozí nálety vzducholoďi.

Dne 8. června sestřelil poručík Hermann Göring první spojenecké letadlo. O den později odmítla ruská prozatímní vláda německou nabídku na příměří. Na italské frontě pokračovaly obtížné boje v horách.

Londýn se klidu nedočkal, 13. června se nad městem objevilo dokonce 14 německých bombardérů, které způsobily smrt 162 civilních osob. Největší ztráty v hlavním městě od začátku války. U Verdunu a na řece Aisne došlo koncem června znovu k prudkým bojům.

V létě 1917 vstoupily do války dvě další země – Spojené státy americké a Řecko.

Na východní frontě se postup Rusů změnil v ústup, k ruské hranici mířily rakousko-německé jednotky. Součástí Kerenského ofenzivy byla i bitva u Zborova 2. července, kde se poprvé samostatně zúčastnily boji československé legie, složené z českých a slovenských krajanů, žijících před první světovou válkou v Rusku, i z bývalých českých a slovenských zajatců rakousko-uherské armády, kteří se rozhodli bojovat proti Rakousku a za samostatnost Československa. Střelecká brigáda měla asi 3500 mužů, prorazila linie rakousko-uherské armády

do hloubky až pěti kilometrů a získala velký počet zajatců a vojenského materiálu. Proti československé střelecké brigádě složené ze tří pluků nastoupil na straně Rakouska-Uherska také dobře vyzbrojený a opevněný plzeňský a jindřichohradecký pěší pluk. Češi tedy bojovali proti Čechům. „Rakušáci ochabují v palbě, a brzy nato vidíme některé prchatí shrbené nazad. Ostatní vstávají z nedokopaných zákopů a zvedají ruce. Přibíháme s ‚hurá‘ a tu poprvé slyším, že Rakušáci

Legionáři 1. roty 1. čs. střeleckého pluku ve zborovských zákopech. Vpravo sedí jejich velitel a jeden z nejslavnějších hrdinů Karel Vašátko. Jeho synovec Alois se stane velkým čs. leteckým esem druhé světové války.

až na malé výjimky jsou Češi. Jsou ustrašení, zaraženi, nevěří svým očím, svému sluchu, že Rusové mluví, vlastně řvou, česky," vzpomínal na bitvu po deseti letech její účastník Stanislav Knetl. Na straně legií padlo 234 mužů, asi 1000 bylo zraněno. T. G. Masaryk sledoval telegrafické zprávy z průběhu bitvy v Petrohradu. Vítězství u Zborova napomohlo k urychlenému vytváření československých legií i ve Francii a Itálii.

Začátkem srpna dobyli Rakušané zpět Černovice, Němci o měsíc později vyhnali Rusy z Rigy.

Nová britská ofenziva byla zahájena 20. září v těžkém terénu u Yprů. Počet padlých a raněných německých vojáků dosáhl asi 400 000 mužů, britské ztráty byly poloviční. Řadu francouzských útoků na západní frontě však Němci s úspěchem odrazili.

Němci nepřestávali vysílat své vzducholodě nad Anglii. Ale 19. října skončila plavba třinácti (někde je uváděno jedenácti) vzdušných korábů neslavně. Nad Londýnem se zbavila nákladu pum jediná vzducholod', čtyři další zanesla silná vichřice nad francouzské území okupované Němci, LZ 96 (L.49) byla pěti francouzskými stíhači donucena přistát v neobsazené části Francie, další sestřelilo protiletadlové dělostřelectvo a jedna zmizela nad Středozemním mořem. Koncem měsíce nebyla úspěšnější ani bombardovací letadla Gotha. Shozené zápalné pumy nezpůsobily velké škody, pět z celkových 25 letadel bylo nuceno při návratu nouzově přistát.

Ve stejné době zahájili Francouzi úspěšný útok na německé postavení u hřebenu Chemin des Dames u řeky Aisne. Naopak rakousko-německá armáda vítězila na italské frontě.

V Petrohradu 7. listopadu bolševické skupiny obklíčily sídlo prozatímní vlády v Zimním paláci. Revoluce zvítězila. O den později přečetl Lenin *Dekret o míru*. Pro Rusko tak válka skončila.

Italové se pokoušeli zastavit postup Rakušanů na linii řeky Piavy. Další ofenzivu zahájili na západní frontě Britové s pomocí kanadského jezdeckta a hlavně tanků. Jejich cílem bylo dobýt město Cambrai.

Podpis brestlitevského míru 3. března 1918.

Bitva u Cambrai žádný zásadní zvrat nepřinesla. Jen téměř 100 000 padlých a zraněných na obou stranách zákopů.

Dne 15. prosince 1917 bylo po jednání mezi zástupci sovětské vlády a ústředních mocností uzavřeno v Brest-Litevsku příměří. Jednání o míru mezi Německem a bolševickou vládou jsou však stále složitá a smlouva bude podepsána po dalších německých vojenských operacích až 3. března 1918. Němečtí vojáci se tak mohli přesouvat na západní frontu. Ovšem vypuknutí ruské občanské války a obsazení transsibiřské magistrály československými legiemi v létě 1918 uvezní statisíce zajatců ústředních mocností, kteří mohli být na základě brestlitevského míru propuštěni, v zajateckých táborech na Sibíři a v asijských stepích. Na frontách budou hodně chybět.

Rakušané zahájili další útok na bojišti v Itálii.

Přijde do Evropy mír alespoň v roce 1918? Zatím tomu nic nenapovídalo.

1918

Válka ve vzduchu pokračovala. Koncem ledna tři německé stroje opět bombardovaly Anglii, zraněny byly dvě desítky civilních osob. Masivní nálet 31 bombardérů Gotha na Paříž byl tragičtější – bomby přinesly smrt pro 259 obyvatel města.

Začátkem února se na západní frontě výrazně zapojili do bojů američtí vojáci, kteří byli začleňováni do britských a francouzských jednotek. Němci měli z čerstvých sil obavy. Urychleně proto chystali mohutnou ofenzivu, kterou zahájili 21. března. Pro válku na západě mohla být rozhodující.

Začátkem března bombardovala rakouská letadla Benátky, Mestre a Treviso, německé bombardéry znovu napadly Londýn a Paříž a zabily desítky civilistů.

Cílem německých vojsk bylo dobýt oblast řeky Sommy, kterou stále drželi Britové, a Aisny, která zůstala v rukou Francouzů. Ohrožena byla samozřejmě i Paříž. Pozemní útok a dělostřeleckou palbu podporovalo ze vzduchu 326 německých stíhaček a 261 bombardovacích strojů. V prvních dnech byly německé jednotky úspěšné, jejich postup rychlý a rozsáhlý.

Z palebných stanovišť u Crépy-en-Laonnoise, 120 kilometrů od Paříže, začala 23. března tři německá dalekonosná děla ostřelovat hlavní město.

Němci překročili řeku Sommu, Francouze zatlačili za Aisne. Zvrat přinesl až 30. březen, když začal úspěšný protiútok britských, australských a kanadských vojáků. Ofenzivu na Sommě byli sice Němci nuceni zastavit, spojenecké jednotky však zůstaly značně oslabené a na jiných místech ustupovaly.

Jak viděl německou ofenzivu pozorovatel a fotograf Alfred Kuermann? V roce 1914 mu bylo osmnáct let, sloužil nejdříve u polního dělostřelectva na frontě v Champagni. Po návratu z důstojnické školy v Belgii se už jako poručík do oblasti Chemin des Dames vrátil. Žádost

Britští vojáci oslepení plynem.

o přidělení k letectvu podával dvakrát marně, ale za čas byl přeložen k pozorovacím balonům.

K letce FA A 226, určené pro podporu dělostřelecké palby, se dostal po výcviku ve Varšavě až v polovině července 1917. V bitvě u Mont-Renaud byl zraněn, pak zařazen k letce Lb 23, jejímž hlavním úkolem byl průzkum na velkou vzdálenost.

Ofenziva začala pro mlhu a špatnou viditelnost 21. března až před 10. hodinou. Zákopy opustilo 100 000 německých vojáků. Před polednem se objevilo slunce a mohl odstartovat i pilot Engler s A. Kuermannem jako pozorovatelem. Jejich úkolem bylo pořídit snímky postavení německých a anglických jednotek. Co mohli na pořízených fotografiích rozeznat? Z výšky do 600 metrů jednotlivce, skupiny z výšky od 1200 do 1500 metrů, to jsou ty nepatrné tečky nebo tečkované křivky, kolony vojsk s technikou i ze 2500 až 3000 metrů.

Mlha pokrývala bojiště i následující den. Když vzlétli, nečekaně spatřili pod sebou ve výšce 200 metrů čtyři anglická pozorovací le-

tadla mířící na bojiště. Engler jim chtěl přetnout cestu, změnil směr a pak klesl dolů, do středu anglické letky. Stroje se rozlétly a snažily se vrátit se ke svým liniím. „Všem v tom Engler zabránit nemohl, přiblížil se zezadu na krátkou vzdálenost k jednomu soupeři a já jsem na něj vystřelil dávku z kulometu. On střelbu opětoval, ale pak jsem viděl, jak se zapotácel a řítil se kolmo k zemi. Bylo to u Vendeuil, udělal jsem fotografii... Kousek vrtule ze zničeného stroje mi přinesl spojovací důstojník z divize.“

Ale i němečtí letci se odvážili nad anglické zákopy. A. Kuermann si do deníku zapsal: „Přelet anglických pozic ve výšce 25 metrů, pilot dostal kulku do kotníku. Přes zranění dokázal přistát bez nehody u Nouvion-Catillon. Zachránil tak letadlo – a dostal Železný kříž 1. stupně.“

Kuermann viděl hořící město Chauny, záblesky polních děl na obou stranách fronty, výbuchy skladů munice. „Byl to zvláštní zážitek, ohnivý obraz,“ poznamenal si. Dva dny po začátku ofenzivy sledoval ústup anglických a francouzských jednotek, na kolony vojáků házel ruční granáty, které si naskládal pod sedadlo.

Létal také s poručíkem Kuppe-rem. Při fotografování museli někdy sestoupit až na úroveň 50 metrů, to bylo nebezpečné, i sebemenší pohyb výškového kormidla mohl způsobit v lepším případě nedobrovolné přistání, v horším pád. Z výšky 200 metrů viděli anglické dělostřelecké baterie připravené ke střelbě, sami zaútočit nemohli, ale blížící se německé pěchotě alespoň shodili varovnou zprávu v kovovém pouzdře.

Německý pozorovatel předvádí pro fotografa práci s kamerou.

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy ***Proti Rudému baronovi (2. vydání)***.
Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.